

Vragenboekje

**Dit examen bestaat uit 22 vragen en een vertaalopdracht.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.**

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Het twijfelachtige nut van divinatio

Regel 4 idem

- 2p 1 Waarop wordt hiermee gedoeld? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 1–9

- 3p 2 Indien het fatum **niet** bestaat, hoe luidt dan Cicero's redenering ten aanzien van divinatio? Beantwoord de vraag door de volgende zin af te maken: Als het fatum **niet** bestaat, dan

- 3p 3 Indien het fatum **wel** bestaat, hoe luidt dan Cicero's redenering ten aanzien van divinatio? Beantwoord de vraag door de volgende zin af te maken: Als het fatum **wel** bestaat, dan

Regel 10 *Atque ego ne utilem quidem arbitror esse nobis futurarum rerum scientiam.*

W.A.M. Peters vertaalt dit als volgt: Wil je weten hoe ik erover denk? Kennis omtrent de toekomst zet eigenlijk alleen maar iemands leven onder druk.

- 2p 4 Op grond van welk gegeven uit het vervolg van de tekst heeft de vertaler gekozen voor de vrije weergave van de woorden *non utilis*? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Regel 12 *propiora*

- 2p 5 In welke twee opzichten zijn de voorbeelden *propiora*? Beantwoord de vraag in het Nederlands op basis van informatie uit regel 12–16.

Regel 20–25

- 1p 6 Wat valt uit deze regels af te leiden ten aanzien van de datering van *De Divinatione*?

Tekst 2 Het teleologisch godsbewijs

Meteen in regel 1–2 blijkt dat er hier een Stoïcijner aan het woord is

- 2p 7 Leg dat uit.

In de Bijbel, boek Genesis 1,27 staat: En God sprak tot de mens: „Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de grond kruipt.”

- 2p 8 Op welk punt zijn de tekst uit Genesis en regel 12–15 inhoudelijk vergelijkbaar?

In regel 16–20 worden dezelfde kenmerken van de natuur benadrukt als in regel 1–11.

- 1p 9 Noem er twee. Beantwoord de vraag door het citeren van de desbetreffende Latijnse tekstelementen uit regel 16–20.

Volgens de Stoïsche leer kunnen de elementen in elkaar overgaan. Sommige commentatoren hebben in tekst 2 een toespeling daarop gezien.

- 2p 10 Citeer uit regel 16–20 het Latijnse tekstelement waarop hun opmerking betrekking heeft.

Tekst 3 De deugden

Regel 3 ad *beate vivendum*

- 2p 11 Aan welke voorwaarde moet blijkens regel 1–4 voldaan zijn voordat men kan streven naar het *beate vivere*?

De Griekse filosoof Aristoteles begint zijn *Metaphysica* als volgt:
Alle mensen verlangen van nature naar kennis. Dat blijkt uit het plezier dat wij hebben in de zintuiglijke gewaarwordingen. Ook afgezien van het nut waardeert men zintuiglijke waarnemingen omwille van zichzelf, vooral het zien. Want niet alleen om te handelen maar ook als we niet van plan zijn enige handeling te verrichten, verkiezen we het zien boven al de andere zintuiglijke waarnemingen. Dat komt doordat van al de zintuiglijke gewaarwordingen die van het zien ons de meeste kennis bijbrengt en vele verschillen onthult.

- 2p **12** Citeer uit regel 1–8 de twee Latijnse tekstelementen die het meest overeenkomen met de woorden van Aristoteles „van nature” (regel 1).
- 2p **13** Welk accent dat Aristoteles legt, krijgt bij Cicero in tekst 3 minder nadruk?
Regel 9–10 *quod unum t/m modus*.
- 2p **14** Voor welke twee terreinen wordt dit in het vervolg van de tekst uitgewerkt? Beantwoord de vraag in het Nederlands.
Regel 14–15 *cavetque ne t/m cogitet*.
- 1p **15** Citeer het Latijnse tekstelement waarmee een dergelijke instelling wordt gekarakteriseerd.

Algemeen

- 4p **16** Geef een korte karakteristiek van de filosofie van de Stoa en verwerk daarin vier Latijnse begrippen, die kenmerkend zijn voor de Stoa. Gebruik bij voorkeur niet meer dan 75 woorden.

Tekst 4

- 1p **17** Tegen welke filosofische stroming neemt de spreker hier stelling?
- 2p **18** In welk tekstelement in regel 1–4 ligt een argument besloten tegen deze stroming?
- 2p **19** Leg uit waarom het voor de argumentatie van de spreker van belang is om te weten dat de *Annalen van Ennius* (regel 7) een zeer omvangrijk epos waren.

Tekst 4 en 5

Zowel Cicero (in tekst 4) als Lucretius (in tekst 5) maakt een vergelijking waarin de letters van het alfabet voorkomen.

- 2p **20** Leg uit dat de Lucretius-passage een geheel andere strekking heeft dan de Cicero-passage. Ga in op de beide teksten.

Tekst 6

- 2p **21** a. Vanuit welke filosofische positie formuleert Cicero hier zijn kritiek?
b. Licht je antwoord toe.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In zijn bundel „Ideën” schrijft Multatuli de volgende korte overweging:
Het „*Hyzelf heeft het gezegd*” van de leerlingen van Pythagoras bevalt me niet in Pythagoras.

- 2p 22 Waarin verschilt de kritiek van Multatuli van die van Cicero, zoals geformuleerd in tekst 6?
Ga zowel op de uitspraak van Multatuli in als op de uitspraak van Cicero.

Tekst 7

Bestudeer tekst 7 met de inleiding en de aantekeningen.

- 44p Vertaal regel 1–10.

Einde
